

foto: Jan van de Kam

Delerwoud

C. W. Stortenbeker

Ecologische voorwaarden voor het behoud van de heide als levensgemeenschap

Op grond van ecologische randvoorwaarden zal er een nationaal ecologisch structuurplan moeten komen waarin de verschillende levensgemeenschappen duurzaam kunnen overleven. Ten aanzien van de hei worden de ecologische uitgangspunten behandeld die nodig zijn om volwaardige levensgemeenschappen te behouden.

Randvoorwaarden zijn voorwaarden die grenzen aan het menselijk handelen aangeven, grenzen die men niet straffeloos kan overschrijden zonder zijn doelstelling in gevaar te brengen; voorwaarden waaraan een samenleving zich moet houden wil zij ernst maken met wat zij zich voorneemt te verwezenlijken. Randvoorwaarden zijn dus harde voorwaarden. Zij moeten dan wel goed onderbouwd zijn; dat geldt ook voor ecologische randvoorwaarden. Daarom moet aan het formuleren ervan een beschouwing voorafgaan over ecologische uitgangspunten, gegevens en concepten voor natuurterreinen in het algemeen.

In het tweede deel van dit artikel worden de behandelde aspecten uitgewerkt voor de heide. Er kan hier alleen met enkele forse penseelstreken een globaal beeld geschetst worden. Veel is

trouwens nog in onderzoek, maar de principes zijn bekend en leveren een goede basis voor het beleid.

De vraag zou kunnen worden gesteld of ecologische randvoorwaarden vanuit de natuur- en milieubescherming wel zo hard kunnen en mogen zijn. Ik ben hier erg kort over, omdat dit naar mijn mening een gepasseerde discussie is of behoort te zijn. Het is tot de samenleving doorgedrongen dat de mens voor zijn overleving op vele manieren van zijn milieu afhankelijk is; het milieu heeft vele functies. Die worden wel ingedeeld in vier hoofdgroepen: draagfuncties, productiefuncties, regulatiefuncties en informatiefuncties. De eerste twee groepen betreffen functies die de mens actief exploiteert. Maar ook de laatste twee groepen moet recht worden gedaan, wil duurzaam overleven op een redelijk kwaliteitsniveau mogelijk zijn.

Nevenstaand artikel is een bewerking van de voordracht gegeven op de 5e studiedag Heidebeheer die op 3 september 1986 te Ede werd gehouden.

Dat is allang erkend: er zijn al enkele Indicatieve Meerjarenplannen - Milieu verschenen en aan een Nationaal Milieubeleidsplan wordt gewerkt. In de nota's die het Nederlands natuurbeschermingsbeleid aangeven (o.m. het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud) is de doelstelling een stellige. In de praktijk komt daar echter nog te weinig van terecht, getuige de voortschrijdende achteruitgang van flora en fauna. Dat is het gevolg van het feit dat de beleidsdoelstellingen op een hoog abstractieniveau zijn geformuleerd en nog niet of onvoldoende in concrete harde randvoorwaarden zijn vertaald.

Uitgangspunten

Hieronder wordt een vijftal aspecten behandeld die van essentieel belang zijn en als basis voor ecologische voorwaarden moeten dienen. Zij gelden overigens voor alle halfnatuurlijke levensgemeenschappen in Nederland. Van die vijf aspecten hebben er drie te maken met ruimte.

Aard en kwaliteit van het milieu

Het duurzaam behoud van iedere levensgemeenschap heeft uiteraard allereerst te maken met de aard en kwaliteit van het milieu; het is afhankelijk van een ongestoord abiotisch substraat. Dat substraat moet geschikt zijn en niet te veranderlijk. Het moet beantwoorden aan de milieueisen van de samenstellende soorten. Daar doet zich de moeilijkheid voor dat de algemene milieukwaliteit te laag is. Natuurlijke levensgemeenschappen lijden onder vervuiling, ontwatering en verrijking met minerale voedingsstoffen, die de dynamiek van de ecologische basisprocessen beïnvloeden en zodanige effecten op het substraat hebben dat de levensgemeenschap ter plaatse zich niet in zijn volledigheid kan handhaven.

Grootte van het terrein

Een tweede ecologisch gegeven van formaat is de grootte van een gebied, terrein of klein landschapselement. Er is n.l. een duidelijke relatie tussen de soortenrijkdom en de oppervlakte, de zgn. soort-oppervlakte relatie (fig. 1). Daarvoor is een drietal redenen aan te geven. Ten eerste is gebleken, dat lokale populaties van planten en dieren de kans lopen uit te sterven onder invloed van tijdelijk ongunstige omstandigheden. Hoe kleiner een populatie, hoe groter die

kans is (fig. 2). En de grootte van een populatie is uiteraard afhankelijk van de grootte van het beschikbare terrein. Beneden een bepaald minimumniveau loopt een populatie overigens ook het risico van genetische verarming. Een tweede reden is, dat vele diersoorten een activiteitsgebied van zekere omvang hebben; hoe groter een gebied des te meer soorten met een groot activiteitsgebied er in passen. Tenslotte is uit het vele onderzoek dat P. J. den Boer (Biologisch Station Wijster) op dit gebied heeft verricht, gebleken hoezeer milieu-heterogeniteit van belang is voor de 'risicospreiding' van een populatie. Hoe groter een gebied hoe meer kans op variatie van plaats tot plaats.

Isolatie

Het klaarblijkelijk ecologisch belangrijke verschijnsel van het lokaal uitsterven brengt mij op een derde belangrijk uitgangspunt: dat van de mate van isolatie. Ecologische isolatie is een voorwaarde voor soortsvorming, maar in het huidige cultuurlandschap is isolatie van natuurgebieden en -gebiedjes veel te ver voortgeschreden. Lokaal uitsterven zal lang niet altijd door milieuheterogeniteit worden voorkomen en mogelijkheid tot hervestiging is dus van essentieel belang. Er mogen dan geen te grote barrières zijn van fysieke aard of van afstand. De relatie tussen soortenrijkdom in een gebied en afstand tot een ander gebied met dezelfde levensgemeenschap is dan ook evident (fig. 3). Hoe groter de afstand hoe moeilijker hervestiging zal zijn; de kans daarop is afhankelijk van het verbredingsvermogen van de soort en zal dus van soort tot soort verschillen. Overigens zijn er ook nogal wat soorten, die voor hun overleven verschillende deelbiotopen nodig hebben (dagelijks of in de loop van het jaar). Ook daarvoor geldt het gevaar van isolatie.

De conclusies tot hiertoe zijn derhalve: dat voor duurzaam behoud van een volwaardige levensgemeenschap het substraat niet aan (te grote of te langdurige) veranderingen onderhevig mag zijn, dat de beschikbare aaneengesloten ruimte niet te klein mag worden, en dat uitwisseling van individuen niet door te grote afstand of andere barrières mag worden gehinderd.

Ontwikkelingstijd

Tot hier toe ging het over aspecten van ruimte. Er zijn ook nog twee aspecten

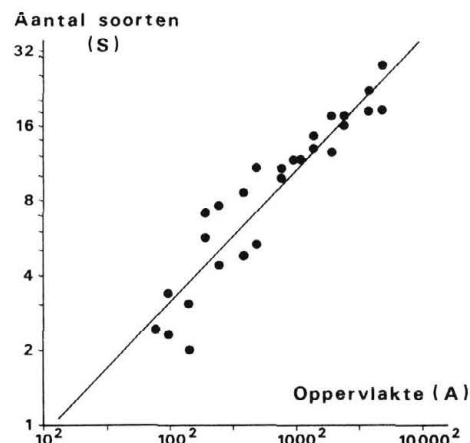

Fig. 1. Relatie tussen oppervlakte en aantal soorten. Log-log-schaal; (bron: Den Boer, 1983).

Relation between size of area and number of species (log-log scale).

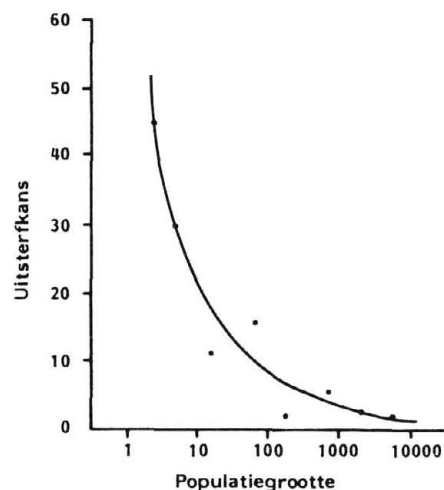

Fig. 2. Relatie tussen populatiegrootte en uitsterfkans; (bron: Jones & Diamond, 1976).

Relations between chance of extinction and population size.

van tijd. De meeste levensgemeenschappen hebben een (zeer) lange ontwikkelingstijd nodig. Weinig typen levensgemeenschappen kunnen in een tijdsbestek van enkele tientallen jaren tot wasdom komen. Elke levensgemeenschap heeft dus een langdurige planologische veiligstelling nodig en constantie in het beheer.

Successiefase

In de opeenvolging van successiestadia vertoont de soortenrijkdom een piek vóór de climaxvegetatie is bereikt. Vele halfnatuurlijke levensgemeenschappen zijn successiefasen die zich in het soor-

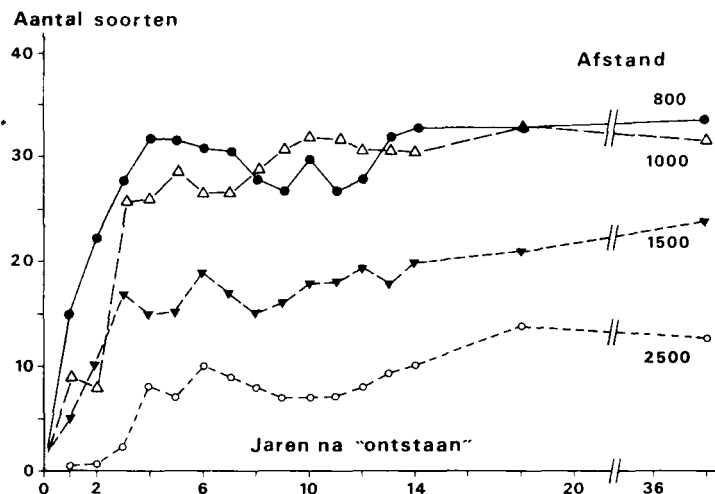

Fig. 3. Relatie tussen afstand (bereikbaarheidsfactor), ouderdom en soortenrijkdom van eilanden; (bron: Den Boer, 1983).

Relation between distance from the main land, age of islands and number of species on a particular island.

tenrijke traject bevinden en zij ontlene mede daaraan hun waarde. Het is dan ook wenselijk dat ze (door extensief beheer) in die successiefase worden gehouden. Voor heiden geldt dit ten dele. 'Jonge' heiden, ontstaan na plaggen, maaien of branden, bevinden zich duidelijk vóór deze piek. In de loop van de tijd ontwikkelt zich een meer gevarieerde structuur, ook met struweel en bosopslag, die biologisch rijker is. Dit geldt in het bijzonder als de heide extensief wordt begraaasd.

Ecologische voorwaarden

Deze vijf aspecten moeten nu hun vertaling vinden in harde ecologische voorwaarden. Die kunnen in vier punten aangegeven worden:

Handhaven van milieukwaliteit

Een duurzaam behoud van halfnatuurlijke en natuurlijke levensgemeenschappen is alleen verzekerd bij het herstellen en handhaven van een 'algemene milieukwaliteit' (Indicatief Meerjarenplan - Milieu). Zonder die basiskwaliteit zal de verarming van het milieu en in het bijzonder van het natuurlijk milieu hollend voortgaan en vertoont natuurbeheer gelijkenis met de spreekwoordelijke handeling van dweilen met de kraan open. Zonder die algemene basiskwaliteit is er geen schijn van kans dat in natuurgebieden de vereiste 'bijzondere milieukwaliteit' is te handhaven. Vele activiteiten van de mens leiden echter tot sterke dominantie van externe invloeden waardoor de basiskwaliteit wordt aangetast. Daarom zullen op veel plaatsen afscherpende maatregelen nodig zijn om de

wisselwerkingen tussen organismen en hun milieu weer tot normale proporties terug te brengen. De belangrijkste inbreuken zijn hier de toename in voedingsstoffen, de vervuiling en de veranderingen in grondwaterstand.

Areaal van voldoende omvang

Bij ieder type levensgemeenschap moet gezorgd worden voor een areaal van voldoende omvang en voor terreinen van voldoende grootte om een volwaardige (is volledige) levensgemeenschap te kunnen behouden of zich weer te laten ontwikkelen. De voortgaande versnippering door uitdijning en steeds fijnmaziger invulling van de economische infrastructuur is de belangrijkste inbreuk op deze randvoorwaarde.

Verbindingsstructuren

Er moet gezorgd worden voor uitwisselingsmogelijkheden tussen natuurterreinen door verbindingsstructuren in het cultuurlandschap opdat locaal uitsterven van populaties door hervestiging weer hersteld kan worden. Door versnippering en ruimtebeslag echter, worden natuurterreinen door steeds grotere barrières gescheiden.

Blijvende bestemming

Een gebied of een landschapselement met de bestemming natuur behoort die bestemming ook te behouden tot in lengte van dagen en niet het risico te lopen iedere 40 of 50 jaar weer op de schop te worden genomen.

Dit punt vereist een korte uitweiding. Vestiging van mensen in een gebied leidt tot structurering van de ruim-

te. Er ontstaan clusters van bewoning op gunstige plaatsen (substraat), die een zeker ruimtebeslag nodig maken (minimale oppervlakte), clusters waartussen uitwisselingsmogelijkheden worden geschapen, verbindingen waaraan bepaalde eisen van aard en capaciteit worden gesteld. Dat totaal vormt een functionele economische infrastructuur. Een wezenskenmerk ervan is haar onveranderlijkheid; als ergens een bebouwing of een weg ligt, blijft die daar zo goed als zeker ook liggen. Verwijderen betekent immers vernietiging van investering.

Precies zo vraagt het landschap om een functionele ecologische infrastructuur. En ook die functioneert alleen bevredigend als zij min of meer onveranderlijk is in ruimtelijke plaatsing.

Mijn conclusie van dit algemene deel is dan ook dat de ecologische randvoorwaarde van onveranderlijkheid als een heel erg harde moet worden beschouwd. Daaraan valt alleen te voldoen als een ecologisch verantwoord netwerk wordt ontworpen van kernen en verbindingen, van natuurgebieden, kleine landschapselementen als stepping stones en refugia en van verbindende elementen. Dit netwerk moet dan in kaart worden gebracht in een nationaal ecologisch structuurplan. Daarin moeten op kaarten de te handhaven, te herstellen en te ontwikkelen, onveranderbare landschapselementen zijn aangegeven, waarin de te behouden verschillende typen natuurlijke en halfnatuurlijke levensgemeenschappen duurzaam kunnen overleven.

De heide

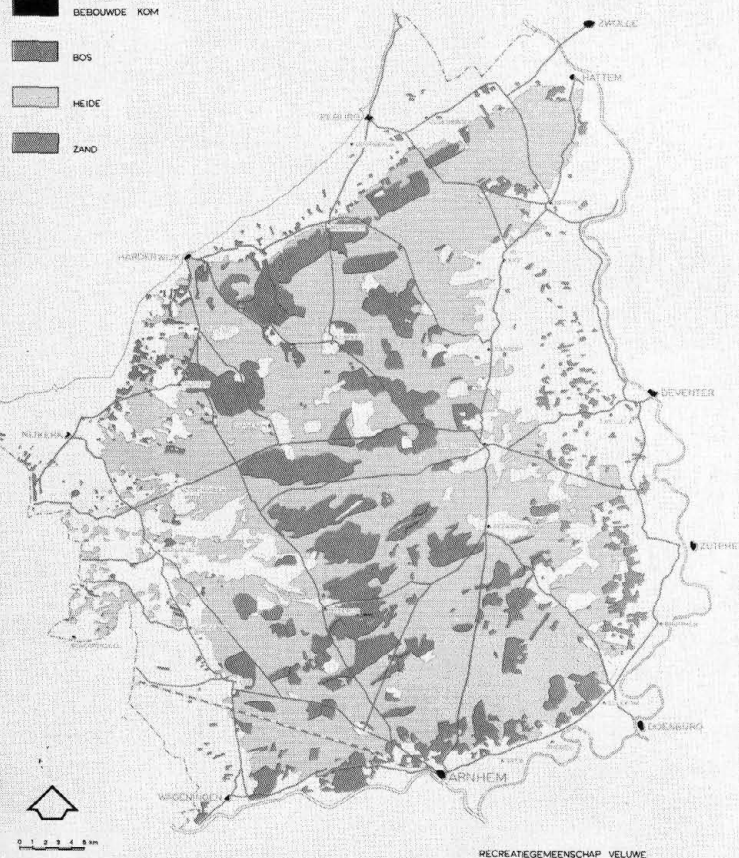
De Nederlandse heidevelden zijn grotendeels secundair. Na de laatste ijstijd moeten primaire heiden lange tijd grote oppervlakten hebben ingenomen. Deze werden echter door bosvorming steeds kleiner en nu komen nog slechts kleine heiden met primair karakter voor, met name langs de kust in streken met atlantisch of subatlantisch klimaat. De toenemende ontbossing door ontginning leidde uiteindelijk weer tot grote oppervlakte — nu secundaire — heide, die een onmisbare component van het landbouwsysteem vormde als leverancier van minerale voedingsstoffen en organisch materiaal. Een zeer oud — door de mens gevormd — type levensgemeenschap dus, met een zeer eigen karakter.

Over de verhouding tussen oppervlakten heide en bouwland lopen de

VELUWE 1850

■ BEBOUWDE KOM
 ■ BOS
 ■ HEIDE
 ■ ZAND

VELUWE 1970

■ BEBOUWDE KOM
 ■ BOS
 ■ HEIDE
 ■ ZAND

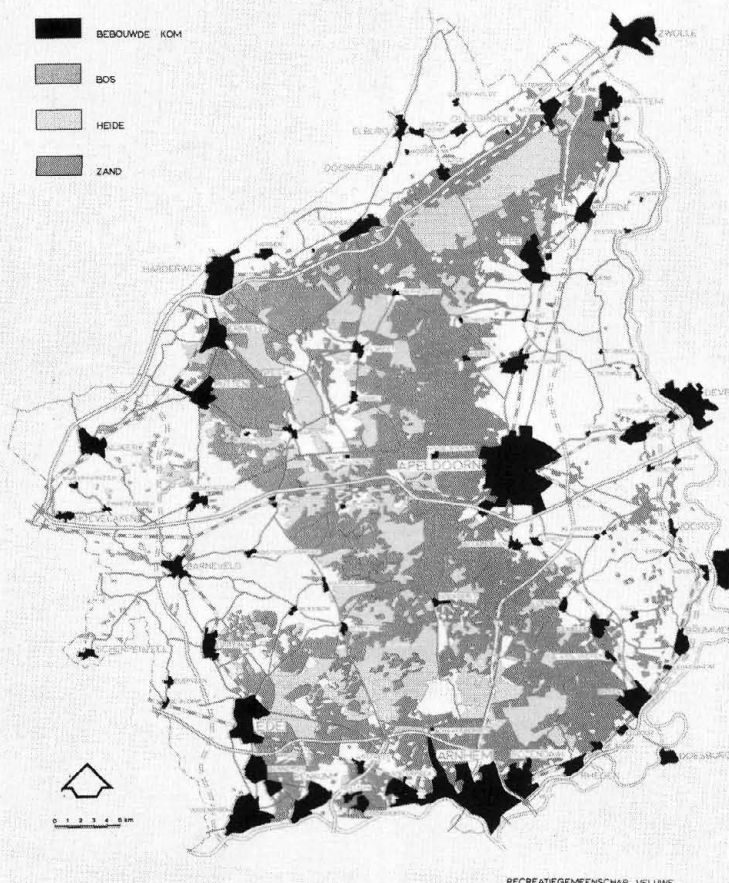

Fig. 4. Achteruitgang en fragmentatie van het heideareaal op de Veluwe tussen 1850 en 1970; (bron: Recreatieschap de Veluwe).

Decline in size and increase of fragmentation of heathlands in the Veluwe area between 1850 and 1970.

schattingen uiteen, maar zeker is dat die lange tijd in de orde van 10 op 1 moet zijn geweest. Bij de verhouding van ongeveer 3 op 1, zoals die omstreeks 1835 was moet er zeker sprake zijn geweest van een oplopend tekort aan heide.

Deze secundaire heidevelden waren te vinden ten noorden van de lijn Antwerpen - Hamburg en hadden hun grootste omvang in Nederland. Die omvang is met een factor 15 teruggelopen. Van 600.000 ha in 1835 nam de heide af tot vermoedelijk ongeveer 40.000 ha nu (tabel 1).

Niet alleen de omvang nam af maar ook de verscheidenheid. De heide kende een grote variatie aan vormen: zij kwam voor op natte, droge en op voedselrijkere als ook op voedselarme substraten. De afkalving geschiedde op twee fronten: aan de vochtige en voedselrijke kant door de landbouw (ontginning en ontwatering) en aan de droge en voedselarme kant door bebossing en door spontane bosvorming (fig. 4).

Niet alleen de omvang van het

heide-areaal nam af, maar ook de gemiddelde grootte van de terreinen. In een steekproef van het RIN bleek dat van de 133 terreinen minder dan 50% de 50 ha haalt en maar iets meer dan 10% groter is dan 500 ha (tabel 2).

De heide is een voedselarme levensgemeenschap met een niet zeer rijke flora en fauna, maar wel met een zeer eigen karakter. Slechts weinig soorten zijn in staat zich er het hele jaar door staande te houden; van de gewervelden zijn dat eigenlijk alleen de reptielen. Van de Bund (1986) gaf een goed overzicht van de in heide voorkomende fauna (tabel 3). Hij onderscheidt drie groepen organismen, die tot de levensgemeenschap heide moeten worden gerekend: de structuurbepalende soorten (naast Struikheide, Dopheide, Pijpestrootje en Bochtige smele zijn dat Heidehaantje, Schaap en Mens), de karakterbepalende groepen soorten (bijv. Bodemschimmels, Mijten, Springstaarten, Mieren, Loopkevers en Spinnen) en de soorten die in hun voortbestaan —

Oppervlakte heide in Nederland

1833	600.000 ha
1907	450.000 ha
1940	100.000 ha
1970	60.800 ha
1985	40.000 ha

Tabel 1. Achteruitgang van het heideareaal in Nederland tussen 1833 en 1985. (bron: Nederlandse heidevelden)

Decline in total size of heath areas in the Netherlands between 1833 and 1985.

Oppervlakte	Aantal
1 - 10 ha	22
10 - 50 ha	46
50 - 100 ha	14
100 - 200 ha	21
200 - 500 ha	13
500 - 1000 ha	8
1000 - 5000 ha	8
5000 - 10000 ha	1
	133

Tabel 2. Fragmentatie van het Nederlandse heideareaal. Verdeling van 133 Nederlandse heidevelden over oppervlakteklassen. (bron: W. H. Diemont, RIN-Arnhem)

Fragmentation of heath areas. Distribution of 133 heaths in eight size classes.

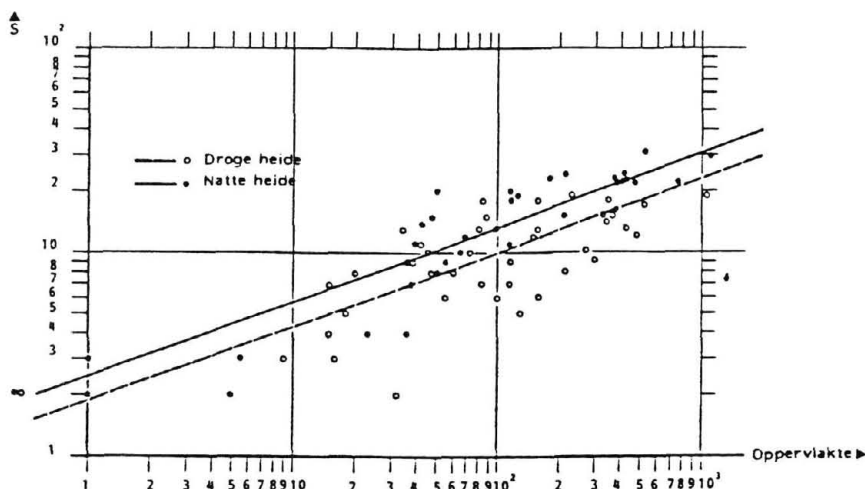

Fig. 5. De relatie tussen de oppervlakte en het aantal soorten heidevogels voor natte en droge heide; (bron: Opdam & Retel-Helmrich, 1982).

Relation between area and number of bird-species in moist and dry heathlands.

Soorten in heide

- Structuurbepalende soorten (Struikheide, Dopheide, Pijpestrootje, Bochtige smele, Heidehaantje, Schaaap, Mens)
- Karakterbepalende groepen (bodemschimmels, aaltjes, mijten, springstaarten, mieren, loopkevers, spinnen)
- Afhankelijke soorten (o.a. Korhoen, Tapuit, Boomleeuwewerik, Zandhagedis, Adder, Heideblauwtje)

Tabel 3. Functionele organismen-groepen in een heide-ecosysteem. (bron: Van de Bund, 1986)

Groups of organisms in heath ecosystems.

voorzover bekend — van de heide afhankelijk zijn (o.a. Korhoen, Tapuit, Boomleeuwewerik, Zandhagedis, Levendbarende Hagedis, Adder, Heideblauwtje en Heidevlinder).

Wat is er van de heide te zeggen wat betreft de behandelde ecologische uitgangspunten?

Ecologische uitgangspunten voor heidebeheer

Kwaliteit van het milieu

Het aspect substraat en algemene milieu-kwaliteit is uiteraard van groot belang. Naar de eigenschappen, de bepalende factoren, de bedreigende invloeden (zure regen, ontwatering) en naar mogelijkheden van handhaving, herstel en ontwikkeling is veel onderzoek gaande en dat is op voorgaande heidestudiedagen uitvoerig aan de orde geweest. Ik concentreer mij hier dehalve op de ruimtelijke randvoorwaarden.

Grootte van heideterrein

Het aspect gebiedsgrootte is inmiddels door verscheidene onderzoekers bestudeerd. Aangetoond werd dat soortenrijkdom voor een aantal groepen duidelijk afhankelijk is van de oppervlakte. Dat geldt voor de karakteristieke heidesoorten o.a. spinnen en vogels. Wel is gebleken dat in kleine heidevelden de totale soortenrijkdom nogal eens hoger is dan op grote heiden, maar dat zijn dan niet karakteristieke soorten (m.n. insecten), die vanuit aangrenzende terreinen de heide binnenkomen. Opdam (1983) liet zien dat voor vogels de soort/oppervlakterelatie hier wel degelijk opgaat (fig. 5). Voor droge heide ligt die relatie op een iets lager niveau dan voor de natte heidevelden. Hij werkte de relatie ook voor afzonderlijke soorten uit en zo blijkt, dat soorten als Fitis en Boompieper al veelvuldig in kleine terreinen van enkele ha voorkomen, andere soorten pas bij oppervlakten boven de 100 ha verschijnen en dan nog slechts in een klein percentage van de terreinen (Grutto, Klapekster, Blauwe kiekendief). Pas bij terreinoppervlakten boven de 500 ha kan van een min of meer volledige vogelgemeenschap worden gesproken (Opdam & Retel Helmrich, 1982).

Aan het voortbestaan van volwaardige heidevelden moet dus als voorwaarde worden gesteld, dat het areaal wordt vergroot en er meer grote heideterreinen worden geschapen. Die mogen overigens best een grote mate van inwendige heterogeniteit bezitten.

Isolatie

Ook wat het aspect isolatie betreft zijn

enkele (zij het nog onvoldoende) gegevens beschikbaar.

Deze wijzen er op dat voor een aantal (groepen van) soorten al isolatie-effecten optreden bij afstanden van enkele kilometers. Dit is aangetoond voor plante- en voor diersoorten (o.a. voor heidespinnen, zie Hopkins & Webb, 1984). Voor reptielen kan een kale zandbodem van een brandgang of na afplagen van enkele meters breedte al isolerend werken (Hanekamp, pers. med.).

Het verspreidingsvermogen en ook de verspreidingsbereidheid is bij deze soorten dus niet erg groot. Dat leidt tot de voorwaarde dat de versnipperde heideterreinen, zo enigszins mogelijk, weer aaneengesloten moeten worden of van verbindingslijnen worden voorzien. Bermen van wegen en spoorlijnen en ook brandgangen in bossen kunnen daartoe dienen.

Blijvende bestemming

Tenslotte is ook het aspect van de onveranderbaarheid van kracht. Ook heide is niet een levensgemeenschap die een korte termijnbeleid verdraagt.

Conclusies

Mijn belangrijkste conclusie is dat de doelstellingen voor natuurbeheer in Nederland vanuit ecologische randvoorwaarden vertaald moeten worden in concreet uitgewerkte plannen. Er zal een aanzet tot een nationaal ecologisch structuurplan moeten worden gegeven, zoals dat hierboven is aangeduid: een plan voor een ecologisch functionerend netwerk van natuurgebieden, kleine natuurelementen en verbindingen. De heide in al zijn potentiële verscheidenheid van vormen zal daar een onderdeel van moeten vormen. Zoals ook voor andere typen levensgemeenschappen zal er voor de Heide een Meerjarenplan opgesteld moeten worden waarin de huidige ecologische kennis en inzichten zijn verwerkt.

De opstelling van een ecologisch structuurplan en zeker het in kaartbeelden vertalen ervan zal niet gemakkelijk zijn, maar het is dringend nodig op korte termijn daartoe een poging te doen om na te gaan in hoeverre onze kennis en inzichten al een eerste opzet mogelijk maken en te ontdekken welke leemtes in kennis door verder onderzoek moeten worden ingevuld.

Alleen zó is er enige hoop, dat er van de door de overheid geformuleerde en door het parlement onderschreven

doelstellingen van natuurbeheer op de lange termijn iets terecht komt.

Literatuur

Boer, P. J. den, 1983. Wat is de kern van de eiland-theorie? W.L.O.-Mededelingen 10, 4: 167-171.

Bund, C. F. van de, 1986. Diersoorten als toets voor natuurwaarde van heide. De Levende Natuur 87, 1: 14-23.

Hopkins, P. J. & N. R. Webb, 1984. The composition of the beetle and spider faunas on fragmented heathlands. Journal of Applied Ecology 21: 935-946.

Jones, H. L. & J. M. Diamond, 1976; Short-term-base studies of turnover in breeding bird populations on the Californian Channel Islands. Condor 78: 526-549.

Opdam, P., 1983. Verspreiding van broedvogels in het cultuurlandschap: de betekenis van oppervlakte en isolatie van ecotopen. W.L.O.-Mededelingen 10, 4: 179-189.

Opdam, P. & V. Retel Helmrich, 1982. De vogelgemeenschappen van de Nederlandse heidevelden. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum. Rapportnr. 82/4.

Webb, N. R. & P. J. Hopkins, 1984: Invertebrate diversity on fragmented Calluna-heathland. Journal of Applied Ecology 21 (3): 921-33.

Summary

Ecological conditions for the conservation of heath as a natural community

Conditions for conservation of natural communities in general are given. General environmental quality should not drop below a minimum standard. Size of area as a condition for species and habitat diversity, connectivity and the necessity of safeguarding in physical planning and of management are discussed.

The total area of heathland in the Netherlands has declined by more than 90% over the last 150 years. There was also a marked decline in average size of area, in variety and in quality, as a result of effects of a.o. acid rain, agricultural development and recreation. In order to secure survival of a more or less complete community a minimum size of 1000 ha is required. A long term plan for the conservation of heath should be drawn up.

Dankwoord

De heren C. F. van de Bund, W. H. Diekmont, B. Hanekamp (RIN) en J. Bokdam (LUW-NB) waren zo vriendelijk informatie beschikbaar te stellen voor dit artikel.

Prof. dr. C. W. Stortenbeker
Vakgroep Natuurbeheer Landbouw-
universiteit
Ritzema Bosweg 32 a
6703 AZ Wageningen

Zilvermeeuw (*Larus argentatus*)

A. L. Spaans,
A. A. N. de Wit,
M. A. van Vlaardingen
& R. Noordhuis

Hoe kunnen we de Zilvermeeuw in ons land het beste beheren?

Zilvermeeuwen (*Larus argentatus*) geven in ons land reeds meer dan een halve eeuw al dan niet vermeende problemen. In het algemeen vindt men dat er te veel meeuwen zijn en dat men iets moet doen om de toenemende stroom van klachten over schade en overlast in te dammen. Een heel simplistische oplossing voor de problematiek was wel de onbeschermd-verklaring van de soort buiten de broedtijd per 1 januari 1985. De minister verplaatste daarmee weliswaar de problemen van de burelen van zijn ministerie naar het bord van de jagers, maar die prefereren, ook al zijn meeuwen volgens kenners goed te eten, culinair hoger staand gevogelte. Een afdoende oplossing voor de problemen is de maatregel dus niet.

In dit artikel willen wij op vier punten nader ingaan: (1) hoe is het allemaal zo gekomen, (2) hoe erg is de situatie nu, (3) hoe zal de aantalsontwikkeling op middellange termijn zijn en (4) wat is op dit moment de beste aanpak van de problemen?

Historie

Rond de eeuwwisseling was de stand van de Zilvermeeuw in ons land, evenals elders, zeer laag. De grote, smakelijke eieren waren voor de arme kustbevolking in die tijd een zeer gezocht voedingsmiddel. Eigenlijk kon de soort toen alleen maar in aantallen van enige betekenis standhouden in vogelarijen, plaatsen waar het rapen van de eieren volgens plan geschiedde en men zich hoedde de kip met de gouden eieren te slachten (Leege, 1907). Toen in het begin van deze eeuw de soort en zijn broedgebieden een betere bescherming kregen, trad weldra herstel op van de geslonken

broedvogelstand (Spaans, 1980; Swennen, 1982). Aan het einde van de jaren twintig broedden er al weer 8000-10.000 paren in ons land. De vreugde over het herstel werd echter spoedig getemperd doordat de soort zich ontpopte als een rover van eieren en jongen van andere kustvogels. Het duurde dan ook niet lang of de Zilvermeeuw werd opnieuw door de mens belaagd, nu niet vanwege zijn lekkere eieren — al blijven die tot op de dag van vandaag zeer gezocht — maar omdat men vreesde dat de soort door zijn grote aantallen een bedreiging zou vormen voor andere soorten. Gedurende tientallen jaren werd de soort in-